

Παιχνίδια

Φωνολογικής Ενημερότητας

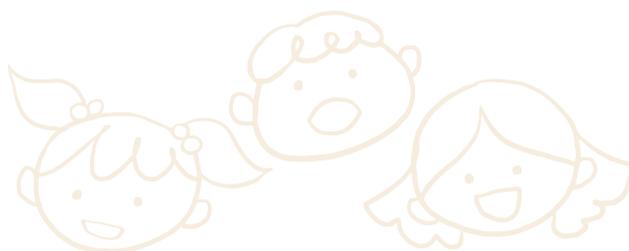

my - book.gr

Η συγγραφική ομάδα του my-book.gr

Περιεχόμενα

Θεωρητικό υπόβαθρο.....	4
Διάκριση αρχικού φωνήματος.....	11
Διάκριση φωνημάτων.....	13
Β-Δ.....	13
Φ-Θ.....	14
Β-Φ.....	15
Σύνθεση συλλαβών.....	16
Ανάλυση συλλαβών.....	19
Τροχός ομοιοκαταληξίας.....	26
Αναγνώριση ομοιοκαταληξίας.....	29
Ποιες τελειώνουν ίδια;.....	29
Ποια ακούγεται ίδια με την πρώτη;.....	30
Bingo (παιχνίδι για 2 άτομα).....	33
Ομάδες.....	36
Αναγνώριση συλλαβών.....	44
Καραμέλες.....	44
Bingo.....	45
Τρίλιζα.....	47
Απομόνωση φωνημάτων.....	49
Αναγνώριση αρχικού φωνήματος.....	49
Αναγνώριση τελικού φωνήματος.....	50
Αναγνώριση μεσαίου φωνήματος.....	51
Σύνθεση – Συγχώνευση φωνημάτων.....	52
Χρήση και εναλλαγή αρχικών φωνημάτων.....	57
Ανάλυση – διαχωρισμός φωνημάτων.....	60
Καρτέλες-βαγόνια ανάλυσης και σύνθεσης.....	68
Ποιητής γίνομαι.....	73

Οι τεχνικές και ο τρόπος δόμησης του βιβλίου αυτού, έχουν παρουσιαστεί στο 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό, το οποίο διεξήχθη διαδικτυακά στις 29-31 Οκτωβρίου 2021.

Περίληψη

Η φωνολογική ενημερότητα χαρακτηρίζεται ως η γλωσσική λειτουργία που επιτρέπει στον κάθε ομιλητή να κινηθεί από τα διακριτά στα αδιαφανή στοιχεία της γλώσσας και, παράλληλα, να αποκτήσει επίγνωση βασικών στοιχείων της λέξης. Πρόκειται για τη συνειδητοποίηση των φωνολογικών μερών του λόγου σε επίπεδο φωνήματος και συλλαβής. Σύμφωνα με μελέτες, παιδιά που εμφανίζουν ελλείψεις στον τομέα της φωνολογικής ενημερότητας στα πρώτα σχολικά έτη είναι πιθανό να παρουσιάζουν γραφικές και αναγνωστικές δυσκολίες. Επομένως, η κατάκτησή της κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς θεωρείται παράγοντας εξέχουσας σημασίας, αφού το παιδί που έχει αναπτύξει σε σημαντικό βαθμό τη φωνολογική επίγνωση μπορεί να αποκωδικοποιήσει εξίσου ικανοποιητικά τον προφορικό λόγο σε γραπτό (εκμάθηση ανάγνωσης, κατάκτηση ορθογραφίας). Αναλογιζόμενοι την ανάγκη άμεσης κατάκτησης της φωνολογικής ενημερότητας δημιουργήθηκε το παρόν διδακτικό υλικό προσανατολισμένο σε παιδιά σχολικής ηλικίας με ελλείμματα στη φωνολογική επίγνωση, σε παιδιά προσχολικής ηλικίας κατά τη διάρκεια της σχολικής προετοιμασίας τους για την Α΄ Δημοτικού και τέλος, σε παιδιά με δυσλεξία για την ανάπτυξη της φωνολογικής τους επίγνωσης. Ο σκοπός του βιβλίου «Παιχνίδια Φωνολογικής Ενημερότητας» είναι να έρθει το παιδί σε επαφή με τα στάδια της φωνολογικής ενημερότητας μέσω της παιγνιώδους μορφής διδασκαλίας. Το υλικό, λοιπόν, βασίστηκε στην εκπαιδευτική αξία του παιχνιδιού, καθώς ενισχύει την ενεργό συμμετοχή των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία και συμβάλλει στην κατάκτηση της γνώσης με διασκεδαστικό τρόπο. Η μεθοδολογία εστιάστηκε στα στάδια φωνολογικής ενημερότητας επιλέγοντας ομαδοσυνεργατικές, πολυαισθητηριακές δραστηριότητες και βιωματικά παιχνίδια, έτσι ώστε να κατανοήσει το κάθε παιδί τον φωνολογικό κόσμο. Τα αποτελέσματα του προγράμματος διαμορφώθηκαν μέσω της ποιοτικής έρευνας, με σύντομη συνέντευξη σε εκπαιδευτικούς, που αξιοποίησαν την παιγνιώδη μορφή εκπαίδευσης. Συμπερασματικά, αναδειχτηκε πως το παρόν πρόγραμμα παρέμβασης ήταν σημαντικό για την ανάπτυξη της ικανότητας αναγνώρισης και χειρισμού των φωνημάτων μίας λέξης, καθώς και για την ακουστική διάκριση μεταξύ των γλωσσικών μονάδων.

Λέξεις-κλειδιά: φωνολογική ενημερότητα, φωνήματα, συλλαβές, παιχνίδια

1. Εισαγωγή

1.1. Φωνολογική ενημερότητα

Αρχικά, είναι γνωστό πως η φωνολογική ενημερότητα αποτελεί μία από τις σημαντικότερες γλωσσικές λειτουργίες, η οποία επιτρέπει στον ομιλητή της γλώσσας να κινηθεί από τα διακριτά στα αδιαφανή στοιχεία της γλώσσας και ταυτόχρονα να αποκτήσει επίγνωση των βασικών στοιχείων της λέξης, όπως είναι οι συλλαβές και τα φωνήματα (Μουζάκη, Πρωτόπαπας & Τσαντούλα, 2008). Πιο συγκεκριμένα, λοιπόν, το περιεχόμενο της σχετίζεται με την ικανότητα αναγνώρισης και χειρισμού των φωνημάτων μίας λέξης κατά βούληση, καθώς και με την ακουστική διάκριση μεταξύ των γλωσσικών μονάδων (συλλαβές, φωνήματα) (Bloom, 1956· Gould, 2001).

Η κατάκτησή της θεωρείται πρωτεύουσας σημασίας, καθώς το παιδί που έχει αναπτύξει σε ικανοποιητικό βαθμό τη φωνολογική επίγνωση, βρίσκεται σε θέση να αποκωδικοποιήσει εξίσου ικανοποιητικά και τον προφορικό λόγο σε γραπτό (εκμάθηση ανάγνωσης, κατάκτηση ορθογραφίας) (Πόρποδας, 1989· Τάφα, 2001).

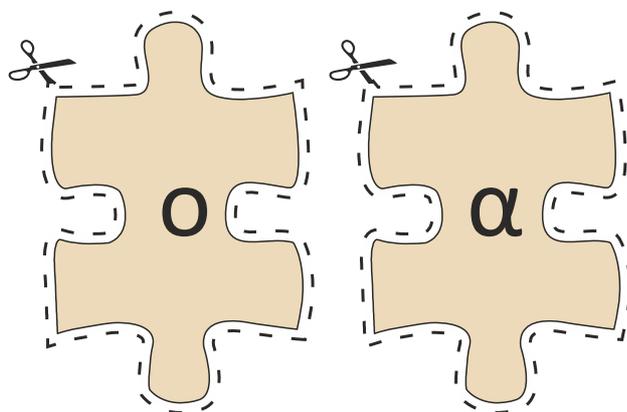
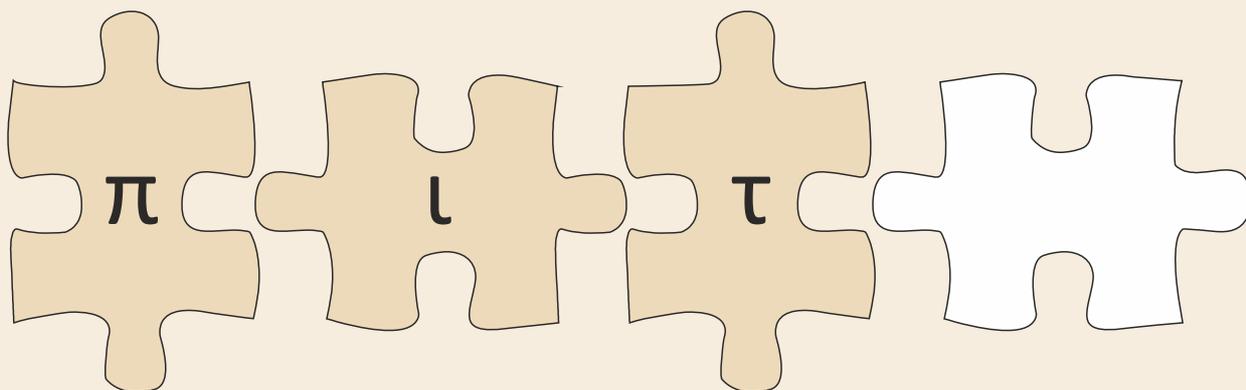
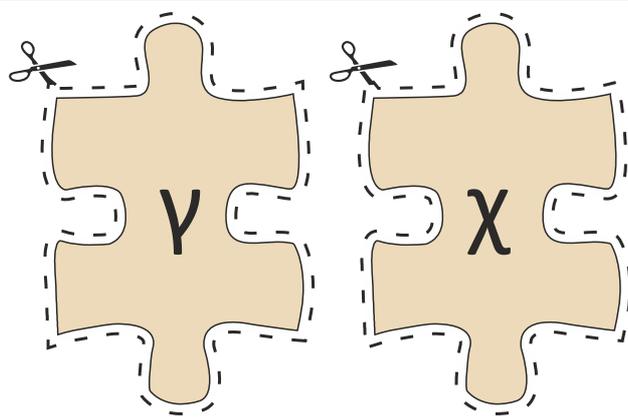
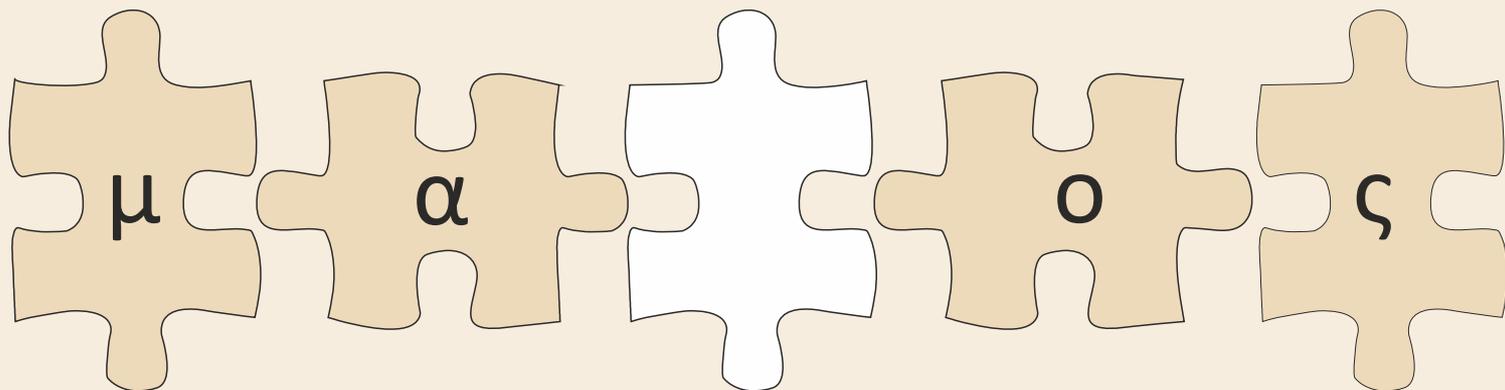
1.2. Στάδια φωνολογικής ενημερότητας

Τα στάδια της φωνολογικής επίγνωσης, τα οποία περιέχονται και βοήθησαν στη διαμόρφωση και οργάνωση των δραστηριοτήτων-παιχνιδιών του βιβλίου, είναι συνοπτικά τα εξής:

Οδηγίες: Τα παιδιά γυρνούν το βέλος και ανάλογα με την κατηγορία, ψάχνουν να βρουν ζωάκι που να ανήκει σε αυτή συνθέτοντας τις συλλαβές.

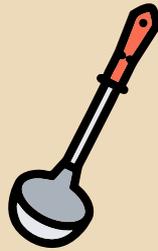
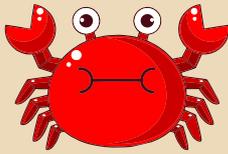
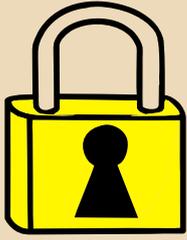
Το βέλος γυρνά και τα ζωάκια της κατηγορίας ψάχνω να βρω.

The activity consists of a large circle with a dashed outer border and a solid blue inner border. In the center is a farm scene with a red barn, a windmill, a tractor, a cow, and a sun. The circle is divided into 12 segments, each containing a syllable. Starting from the top and moving clockwise, the syllables are: κό, γός, ρού, κος, δι, πια, νι, τα, λα, γου, λύ, πά, φί. To the left of the circle is a vertical yellow arrow pointing downwards, with a dashed line and a scissors icon indicating it should be cut out. Below the circle are two red arrows pointing to the left, also with dashed lines and scissors icons, indicating they should be cut out.

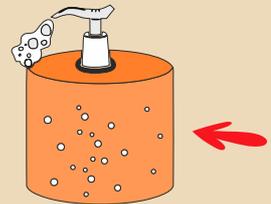

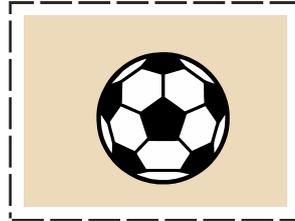
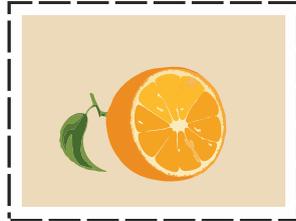
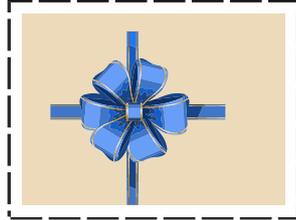

ΤΑΜΠΛΟ 1

ΤΑΜΠΛΟ 2

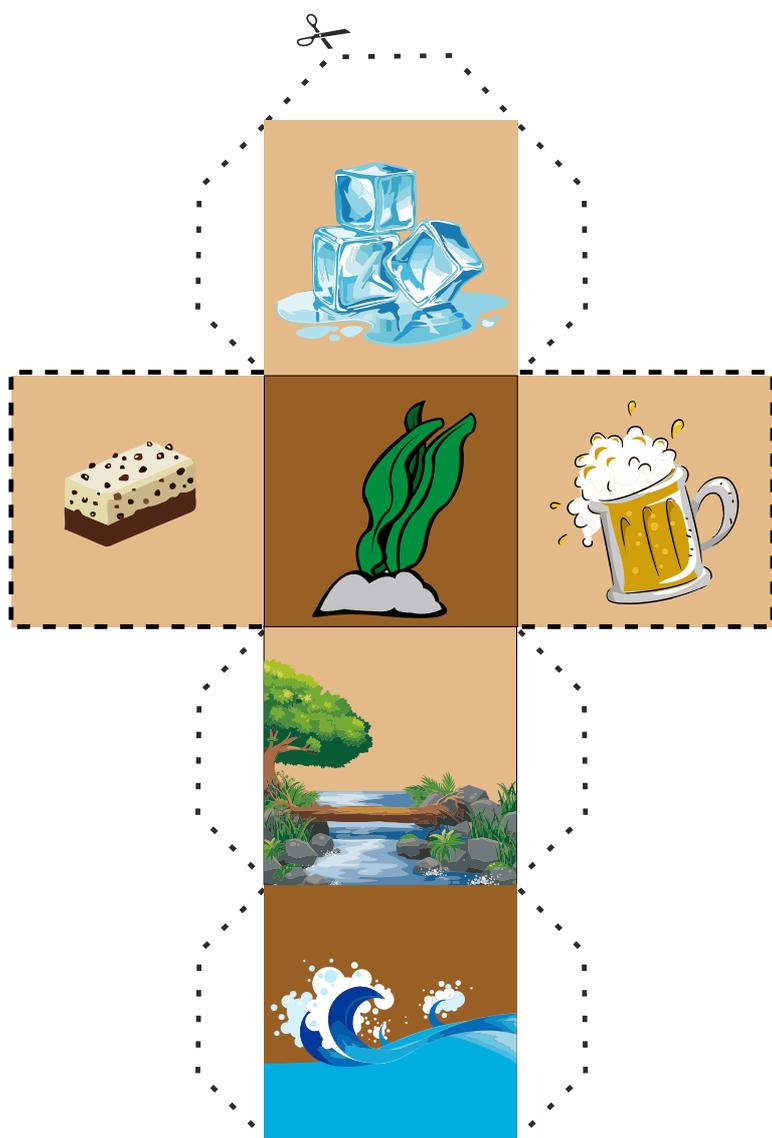

Τελειώνουν σε -λα

Δεν τελειώνουν σε -λα

Οδηγίες: Ο καθένας παίρνει από μία καρτέλα, ρίχνει το ζάρι και ζωγραφίζει τη λέξη που είναι σαν εκείνη που του έτυχε, αλλά αν αλλάξει το πρώτο γράμμα. Ο πρώτος που θα τις ζωγραφίσει όλες, κερδίζει.

✂

Καρτέλα 1	
μάγος ●	λίμα ●
θήκη ●	ψέμα ●
ράστα ●	λύρα ●

✂

Καρτέλα 2	
λύρα ●	θύμα ●
θέμα ●	ράστα ●
μάγος ●	θήκη ●

ΠΑΙΧΝΙΔΙ 3

ΩΡΑ ΓΙΑ ΒΙΝΓΟ

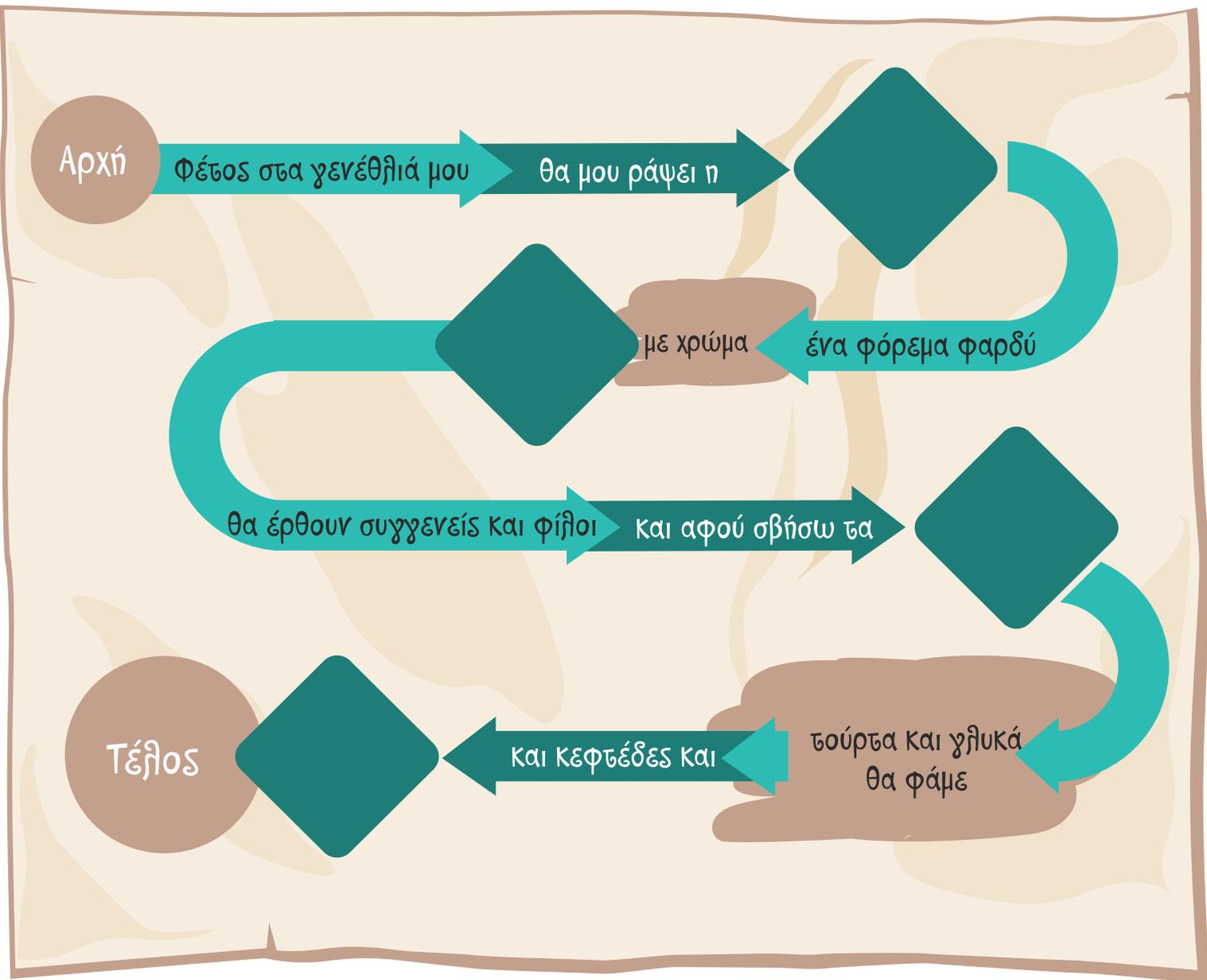
Οδηγίες: Λέμε στα παιδιά τα 3 αρχικά φωνήματα μίας λέξης που θα επιλέξουμε τυχαία από το ταμπλό (π.χ. π-ο-δ) και το παιδί πρέπει να βρει τη λέξη και να βάλει πάνω ένα πιόνι, ένα κουμπί ή οτιδήποτε άλλο μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αντί για μάρκα. Ο πρώτος που θα συμπληρώσει και τα 4 κουτάκια μίας οποιασδήποτε σειράς του είναι ο νικητής!

Προσοχή: Τα φωνήματα πρέπει να προφέρονται ως ήχοι-όπως ακούγονται και όχι με την ονομασία που έχουν στο ελληνικό αλφάβητο (π.χ. δ και όχι δέλτα). Καλό είναι να επιλέγουμε ανακατεμένες τις λέξεις από μία σειρά κάθε φορά.

Ποίημα 1

Φόρεμα γενεθλίων

εκύ-λος

α

β

κά-ρο

Παρέμβαση φωνολογικής επίγνωσης

φω-νή

Εξειδικευμένο
πρόγραμμα
φωνολογίας

my - book.gr

μπά-λα

δ

ε

Η συγγραφική ομάδα του my-book.gr

Περιεχόμενα

Θεωρητικό υπόβαθρο	4
1ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Ομοιοκαταληξία/Ρίμα	11
2ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Διάκριση αρχικού φωνήματος	26
3ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Διάκριση τελικού φωνήματος	29
4ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Διάκριση Αρχικής συλλαβής	32
5ο Επίπεδο Φωνολογικής συνειδητότητας: Διάκριση τελικής συλλαβής	36
6ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Διάκριση μεσαίας συλλαβής	39
7ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Αφαίρεση φωνήματος στην αρχή της λέξης	41
8ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Αφαίρεση τελικού φωνήματος	46
9ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Αφαίρεση Αρχικής Συλλαβής	49
10ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Αφαίρεση τελικής συλλαβής	53
11ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Πρόσθεση φωνήματος στην αρχή της λέξης	60
12ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Φωνολογικός συνδυασμός με αντικατάσταση φωνημάτων στην αρχή της λέξης	63
13ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Κατάτμηση πρότασης σε λέξεις	66
14ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Συλλαβική κατάτμηση	68
15ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Φωνημική κατάτμηση	76
16ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Συγκερασμός συλλαβών	85
17ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Συγκερασμός φωνημάτων με οπτικό βοήθημα	95
Γλωσσικές αναλογίες	105
Παράρτημα	129

Παρέμβαση Φωνολογικής Επίγνωσης Εξειδικευμένο Πρόγραμμα Φωνολογίας

Διαμορφώθηκε ένα πρόγραμμα με το οποίο ξεκινάμε από αυτό που το παιδί γνωρίζει, δηλαδή τον προφορικό λόγο και το βοηθάμε να καταλάβει αυτό που δεν γνωρίζει, τον γραπτό λόγο.

Έτσι, καλλιεργείται σταδιακά το πέρασμα από τον προφορικό στον γραπτό λόγο, καθώς οι τεχνικές το βοηθούν να αντιληφθεί πώς οι ήχοι, τα φωνήματα, οι συλλαβές απεικονίζονται με τα γραπτά σύμβολα, τα γραφήματα και τις γραπτές συλλαβές.

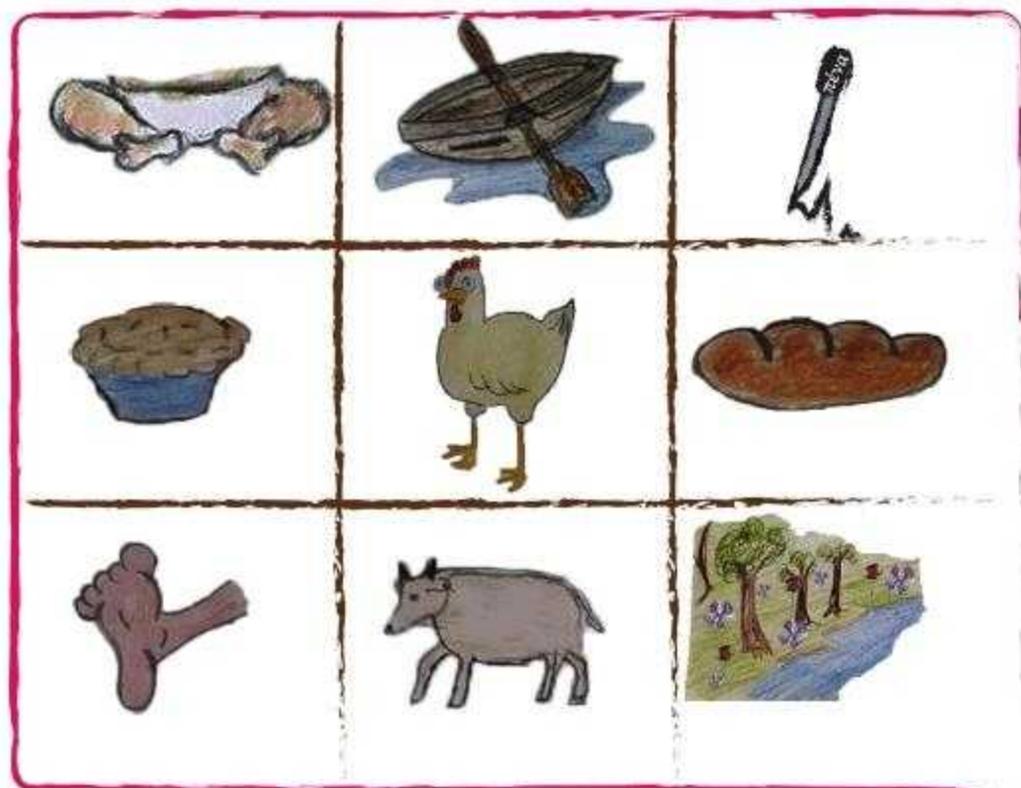
Η μάθηση περνά από τη φωνημική εμπιστοσύνη στην κατανόηση της αλφαβητικής αρχής και στην αυτοματοποίηση της αναγνώρισης των λέξεων. Με βάση αυτές τις αρχές διαμορφώθηκε το δομημένο πρόγραμμα Παρέμβασης Φωνολογικής Επίγνωσης.

Το πρόγραμμα είναι δομημένο, στοχευμένο και οργανωμένο με βάση τους εξής άξονες:

- 1ο Επίπεδο: Ομοιοκαταληξία/Ρίμα
- 2ο Επίπεδο: Διάκριση αρχικού φωνήματος
- 3ο Επίπεδο: Διάκριση τελικού φωνήματος
- 4ο Επίπεδο: Διάκριση αρχικής συλλαβής
- 5ο Επίπεδο: Διάκριση τελικής συλλαβής
- 6ο Επίπεδο: Διάκριση μεσαίας συλλαβής
- 7ο Επίπεδο: Αφαίρεση φωνήματος στην αρχή της λέξης
- 8ο Επίπεδο: Αφαίρεση τελικού φωνήματος
- 9ο Επίπεδο: Αφαίρεση αρχικής συλλαβής
- 10ο Επίπεδο: Αφαίρεση τελικής συλλαβής
- 11ο Επίπεδο: Πρόσθεση φωνήματος στην αρχή της λέξης
- 12ο Επίπεδο: Αντικατάσταση φωνημάτων στην αρχή της λέξης
- 13ο Επίπεδο: Κατάτμηση πρότασης σε λέξεις
- 14ο Επίπεδο: Συλλαβική κατάτμηση λέξεων
- 15ο Επίπεδο: Φωνημική κατάτμηση λέξεων
- 16ο Επίπεδο: Συγκερασμός συλλαβών
- 17ο Επίπεδο: Συγκερασμός φωνημάτων

2) Ζητάμε να μας δείξουν τη λέξη που ακούγεται διαφορετικά.

σάκα	κάπα	τάπα
νησί	πόρος	χώρος
μπότα	πίτα	τζάκι
τώρα	ρόδα	βίδα
πουλί	χαλί	ψωμί
σίδερο	όλεθρο	αλεπού
ποτήρι	κλεψύδρα	αμυδρά
σφουγγάρι	αστέρι	καπέλο
αστραπή	καλάθι	αγκάθι
λάστιχο	άψυχο	απλώστρα
δαχτυλίδι	κατσαβίδι	ροδάκινο
μικρόφωνο	τηλέφωνο	χελιδόνι
πυραμίδα	κασετίνα	παπαρούνα
πουκάμισο	ποτιστήρι	ξυπνητήρι
θερμόμετρο	πούπουλο	τριαντάφυλλο

Χωρίς οπτικό βοήθημα

Οπτική Διάκριση

2) Κόψτε τις λέξεις που τελειώνουν στην ίδια συλλαβή.

φά βα

φώ τα

κά βα

θέ λω

ψά ρι

ζά ρι

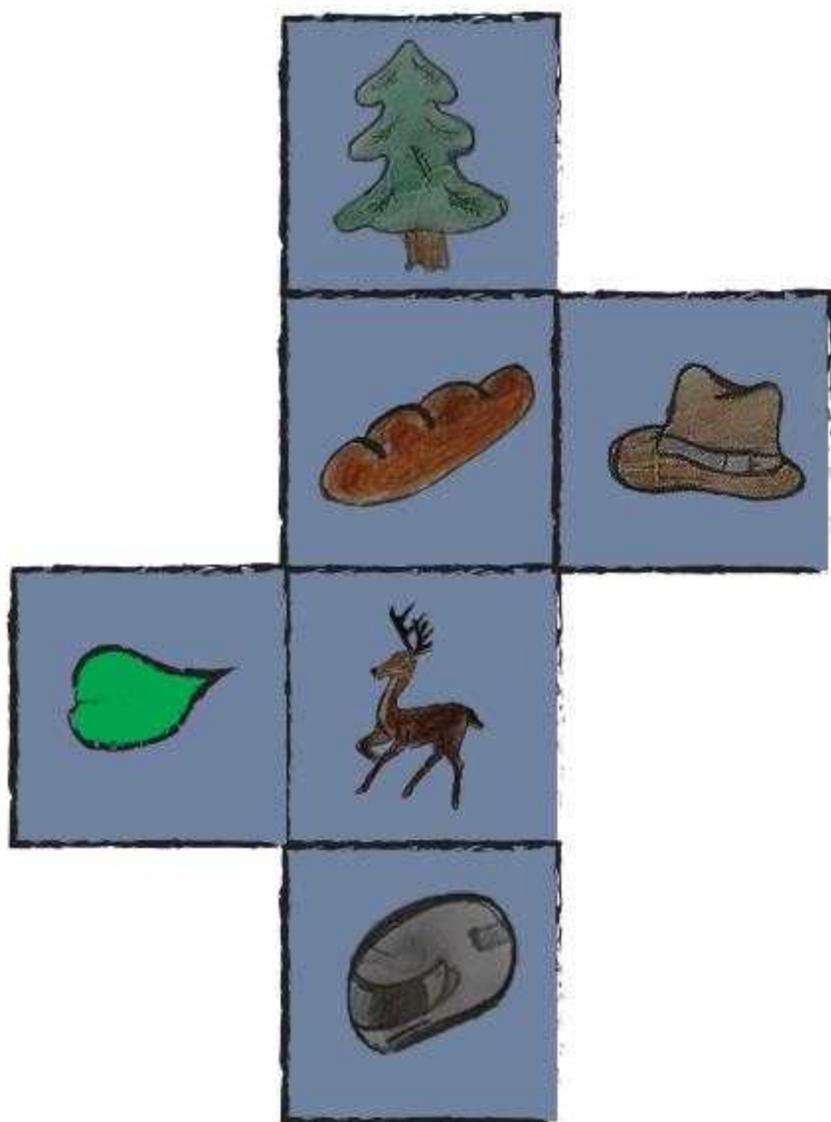
μά τι

κά τι

γό μα

2) Κύβος με εικόνες.

Οδηγίες: Φτιάχνουμε τον κύβο και κολλάμε πάνω σε κάθε πλευρά εικόνες. Στη συνέχεια, ζητάμε από τους μαθητές να ρίξουν τον κύβο και όποια εικόνα πετύχουν να την πουν χωρίς το αρχικό φώνημα. (π.χ. ψωμί – ωμί).

14ο Επίπεδο φωνολογικής συνειδητότητας: Συλλαβική κατάτμηση

Με οπτικό βοήθημα

1ο υποεπίπεδο

1) Κοιτάξτε τις εικόνες, χωρίστε τις λέξεις σε συλλαβές και ζωγραφίστε τα ανάλογα κουτάκια.

